

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька обласна військова адміністрація
Хмельницька обласна рада
Хмельницька міська рада
Департамент освіти і науки ХОДА
Хмельницька облспоживспілка
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Інститут історії України НАН України
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут
Хмельницький національний університет
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Хмельницький університет управління і права імені Леоніда Юзькова
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна»
Хмельницька обласна організація
Національної спілки краєзнавців України

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Хмельниччина в умовах війни росії проти України»

Електронне видання

(м. Хмельницький, 24 лютого 2023 р.)

Хмельницький

2023

Рекомендовано до друку вченою радою Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту (протокол № 6 від 8 березня 2023 р.)

Рецензенти:

РЕСНТ Олександр Петрович – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заступник директора з наукової роботи Інституту історії України НАН України, голова Національної спілки краєзнавців України.

САМОЙЛЕНКО Олександр Григорович – кандидат історичних наук, доцент, ректор Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

СНІЩЕНКО Роман Григорович – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, обліку та аудиту Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту.

Редакційна колегія: *ТЕЛЯЧИЙ Юрій Васильович* – голова, доктор історичних наук, професор, в. о. ректора Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту, голова Хмельницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України; *САРАЙ Наталія Ізидорівна* – заступник голови, кандидат економічних наук, доцент, проректор з наукової роботи Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту; *МАРКОВА Світлана Василівна* – заступник голови, доктор історичних наук, керівник відділу наукової роботи, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту; *ОЛУЙКО Віталій Миколайович* – заступник голови, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри права і публічного адміністрування; *КОВАЛЬЧУК Світлана Володимирівна* – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри маркетингу та менеджменту Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту; *КОМАРНИЦЬКИЙ Олександр Борисович* – доктор історичних наук, професор, заступник декана історичного факультету з наукової роботи та міжнародних зв'язків Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, заступник голови Хмельницької обласної організації національної спілки краєзнавців України; *КОЦЮК Володимир Дмитрович* – відповідальний секретар, кандидат історичних наук, завідувач кафедри соціально-гуманітарної підготовки Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту; *ПРОКОПЧУК Віктор Степанович* – доктор історичних наук, професор, член президії Хмельницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України.

X 65 Хмельниччина в умовах війни росії проти України *Матеріали всеукр. наук.-практ. конференції (м. Хмельницький, 24 лютого 2023 р.)* / [редкол.: Ю. В. Телячий (голова), Н. І. Сарай, С. В. Маркова та ін.]. Хмельницький: ХКТЕІ, науковий відділ, 2023. 412 с.

Автори несуть відповідальність за достовірність матеріалу та коректність тексту.

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з актуальних питань впливу воєнних дій на суспільне, соціально-економічне становище Хмельницької області (установ освіти, культури, медицини); перспектив розвитку післявоєнного періоду; підтримки внутрішньо переміщених осіб; волонтерського руху; допомоги країн Європи і світу як важливого чинника протидії російській агресії; аналізу людиноненавистницької ідеології кремля та ін. У Збірнику започатковано систематизацію інформаційного матеріалу про героїзм Хмельничан-захисників України

Електронна версія збірника оприлюднюється на офіційній сторінці ХКТЕІ:
<http://www.xktei.km.ua/naukova-diialnist/naukovi-konferenciyi/>

© Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут, 2023

© Автори статей, 2023

Козаченко Світлана	
ПЛИННЕ ЗЛО ЯК ПРАКТИКА ПУТІНІЗМУ	76
Кравчук Олег, Остапчук Марія	
СУДОВО-ЕКСПЕРТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ.....	79
Макогончук Наталія, Алексєєва Олександра	
ЗНИЩЕННЯ ПАМ'ЯТОК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ПРОЯВ ЗЛОЧИННОГО КОМУНІСТИЧНОГО РЕЖИМУ ТА РЕЖИМУ ПУТІНА.....	82
Маркова Світлана, Маковей Олександр	
ЛЮДИНОНЕНАВИСНИЦЬКА ІДЕОЛОГІЯ КРЕМЛЯ: ВІД КОМУНІСТИЧНОГО РЕЖИМУ ДО РАШИЗМУ	89
Олійник Микола	
НЕОГОЛОШЕНА ВІЙНА 1921–1923 РОКІВ БІЛЬШОВИЦЬКОЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ. ПОДІЛЬСЬКИЙ ФРОНТ	94
Олійник Сергій	
ЧЕРВОНИЙ ТЕРОР В УКРАЇНІ НА СТОРІНКАХ ПОДІЛЬСЬКОЇ ПРЕСИ (ЛІТО 1919 РОКУ)	100
Плахтій Маріанна	
ЕТИКА КОЛЕКТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ПРИДАТНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	104
Сіцінська Майя	
РАШИЗМ ЯК ІДЕОЛОГІЯ ТА ПРАКТИКА ЗНИЩЕННЯ УКРАЇНИ: КОНТУРИ БАЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ	107
Солодковська Ірина	
ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ НА УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЧЕРЕЗ СТОРІНКИ ПІДРУЧНИКІВ З ІСТОРІЇ	110
Стеньгач Надія	
ПРО ВИТОКИ МОСКОВСЬКОГО ІМПЕРІАЛІЗМУ	115
Філінюк Анатолій	
РЕАНІМАЦІЯ ПУТІНСЬКИМ РЕЖИМОМ МІФІВ ПРО ВЕЛИКУ ВІТЧИЗНЯНУ ВІЙНУ 1941–1945 РР. ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОЇ ГІБРИДНОЇ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	119
Юрчак Юрій	
ДЕЯКІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОТИДІЇ НЕГАТИВНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ВПЛИВУ В ПОЛОНІ ВРОГА	125

**ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ НА СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ
ХМЕЛЬНИЦЬКОГО РЕГІОНУ. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ПІСЛЯВОЄННОГО ПЕРІОДУ**

Джерелейко Світлана	
ФІНАНСОВІ ЕМПЕРАТИВИ ПІСЛЯВОЄННОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	128
Єрмоленко Оксана, Єрмоленко Олексій	
СТВОРЕННЯ НАЛЕЖНИХ УМОВ ОРГАНАМИ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ	129

Відновлення економіки в післявоєнний час є одним з найважливіших завдань для будь-якої країни, у тому числі і для України. Фінансові імперативи в цьому контексті можуть бути наступними:

- Забезпечення стабільності фінансової системи. Стабільність фінансової системи є важливим чинником для забезпечення економічного зростання: включаючи бюджетну та податкову сферу, банківський сектор та фінансові ринки.

- Відновлення інфраструктури. Відновлення потребуватиме транспортна енергетична, інформаційна та комунікаційна інфраструктура. Залежно від конкретних потреб та можливостей країни, післявоєнний розвиток інфраструктури потребуватиме різних масштабів та форм. Проте, загальна мета – забезпечити доступ до необхідних ресурсів та створити умови для економічного розвитку.

- Підтримка регіонального розвитку. Нерівномірний розвиток регіонів може стати перешкодою для відновлення економіки. Необхідно забезпечити підтримку регіонального розвитку, щоб зменшити рівень економічних нерівностей між різними регіонами.

- Підтримка освіти та науки. Освіта та наука є важливими складовими розвитку економіки. Потрібно забезпечити підтримку освіти та науки, щоб гарантувати належний рівень кваліфікації робочої сили, стимулювати науковий прогрес та розвиток інноваційних технологій.

- Забезпечення соціальної захищеності населення. Відновлення економіки може відбуватися за рахунок скорочення соціальних витрат, що може призвести до збільшення рівня бідності та соціальної напруги. Необхідно створити всі передумови для забезпечення соціальної захищеності населення, включаючи захист від безробіття та доступ до медичної допомоги.

Отже, фінансові імперативи післявоєнного розвитку економіки мають велике значення для відновлення та підтримки економічного зростання країни після війни. Це може включати в себе залучення інвестицій, відновлення банківської системи, розвиток фінансового ринку та інші фінансові механізми. Окрім того, важливо забезпечити підтримку освітньої галузі та соціальної сфери. Всі ці імперативи мають велике значення для забезпечення стійкого розвитку країни після війни.

Список використаних джерел та літератури

1. Статистична інформація. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.02.2023).

2. Проект Плану відновлення України / Національна рада з відновлення України від наслідків війни, Київ, 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/economic-recovery-and-development.pdf> (дата звернення: 20.02.2023).

УДК 351.86

Єрмоленко Оксана, кандидат економічних наук, доцент кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Єрмоленко Олексій, кандидат економічних наук, доцент кафедри соціальної економіки Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

СТВОРЕННЯ НАЛЕЖНИХ УМОВ ОРГАНАМИ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ

У статті здійснено аналіз нормативно-правової бази для формування належних умов органами влади та органами місцевого самоврядування для організації національної безпеки й оборони нашої держави. Розглянуті умови створення військових адміністрацій, а також їх

повноваження на час дії військового стану. Здійснено класифікацію суб'єктів державної політики національної безпеки із зазначенням їх повноважень.

Ключові слова: органи влади, органи місцевого самоврядування, національна безпека й оборона, військові адміністрації, суб'єкти державної політики національної безпеки.

The article analyzes the regulatory and legal framework for the formation of appropriate conditions by authorities and local self-government bodies for the organization of national security and defense of our state. Considered the conditions for the creation of military administrations, as well as their powers during the period of martial law. A classification of subjects of national security state policy was carried out with an indication of their powers.

Keywords: authorities, local self-government bodies, national security and defense, military administrations, subjects of national security state policy.

З початком активних воєнних дій на території України на органи влади, органи державного управління та місцевого самоврядування були покладені посилені обов'язки з організації національної безпеки і оборони. Вже 24 лютого 2022 року наш Президент Володимир Зеленський підписав Указ «Про введення воєнного стану в Україні». Спочатку цей Указ мав діяти лише 30 діб та, як показує ситуація, Президент вже кілька разів подовжував термін дії цього Указу. У цьому році, а саме 06 лютого 2023 року, підписав укази про продовження дії правового режиму воєнного стану й загальної мобілізації ще на 90 днів [1].

Саме створюючи правове підґрунтя, влада намагається контролювати ситуацію у правовому полі. Тож усі дії керівників органів влади як у мирний час, так і за воєнного часу не мають суперечити чинному законодавству. От лише такий приклад: відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», місцеві органи самоврядування і надалі продовжують здійснювати свої повноваження, котрі надані їм Конституцією України, зазначеним законом та іншими чинними нормативно-правовими актами України. Діюче військове командування спільно з МВС України, іншими органами виконавчої влади, місцевими органами самоврядування повинне забезпечити вказані Законом України «Про правовий режим воєнного стану» спеціальні заходи й права, потрібні для забезпечення оборони країни, безпеки цивільного населення та всебічних інтересів держави [1; 2].

На території, де запроваджено воєнний стан, для створення умов дії Конституції та чинних законів України, забезпечення спільно з військовим керівництвом впровадження та реалізація заходів воєнного стану, цивільного захисту населення, оборони, громадської безпеки і правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян Президентом України здебільшого утворюються специфічні тимчасові державні органи – це військові адміністрації.

Особливістю створення військових адміністрацій окремих населених пунктів є те, що вони мають утворюватися в одному чи кількох населених пунктах (селах, селищах, містах), в котрих сільські, селищні, міські ради та/або їхні інші виконавчі органи не виконують делеговані їм Конституцією та окремими законами України повноважень, також причиною створення є факт дійсного саморозпуску або самоусунення від реалізації своїх прав, або їх систематичного невиконання, чи закінчення виконання повноважень стосовно закону.

Військові адміністрації (ВА) та військово-цивільні адміністрації (ВЦА) мають спільну рису – це тимчасові державні органи, які створюються указом чинного Президента України та функціонують на конкретній, визначеній саме главою держави території України, як непостійний вимушений захід з певними деталями військової організації управління для забезпечення безпеки та нормалізації життєдіяльності населення в районі бойових дій чи територій, що межують із зоною активних бойових дій [3].

Але регулювання правових норм в цих державних органах дещо різне, наприклад, ВЦА спирається на Закон України «Про військово-цивільні адміністрації» від 03.02.2015 № 141-VIII (Закон №141), тоді як ВА – на закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII (Закон №389).

Вже 24 лютого 2022 р. Указом Президента України № 68/2022 на всій території України було створено 25 обласних військових адміністрацій. А обласні державні адміністрації, Київська міська державна адміністрація згідно цього указу набули статусу відповідних військових адміністрацій, а керівники означених державних адміністрацій отримали посади голів військових адміністрацій. У той же час, на базі наявних районних державних адміністрацій створено також відповідно до цього указу й районні військові адміністрації (РВА), а їх керівники займають посаду голів РВА [4].

Отже, військові адміністрації населених пунктів, районні, обласні військові адміністрації продовжують здійснювати свої повноваження протягом дії всього часу воєнного стану й 30 днів опісля його завершення або анулювання.

Щодо повноважень військових адміністрацій, то вони відрізняються від тих, які були у їх попередників. Згідно Закону України «Про правовий режим воєнного стану», чинне військове командування одночасно із новоствореними військовими адміністраціями можуть самі чи із долученням органів виконавчої влади, місцевих органів самоврядування впроваджувати та виконувати в рамках тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану, наступні заходи правового режиму воєнного стану (згідно ст. 8 Закону) [2]:

- встановлювати або посилювати охорону об'єктів державного значення, об'єктів державного значення національної транспортної системи України та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення, і вводити особливий режим їх роботи;

- вводити так звану трудову повинність для працездатних осіб, котрі не залучені до роботи в оборонній сфері та сфері забезпеченні діяльності критичних об'єктів життєдіяльності населення з метою здійснення робіт, що носять оборонний характер, а також можуть бути задіяні у ліквідації наслідків надзвичайних подій, які виникли в період дії воєнного стану тощо;

- також використовувати потужності та персонал підприємств та організацій різних форм власності для потреб оборони країни;

- застосовувати можливість примусово відчужувати майно, що знаходиться у приватній або іншій формі власності для потреб держави в умовах дії правового режиму воєнного стану;

- запроваджувати на певній території комендантську годину, а також спеціальний режим світломаскування;

- встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів;

- перевіряти документи у осіб та, у разі потреби, здійснювати огляд речей, транспортних засобів тощо;

- забороняти проводити мирні мітинги, збори й інші масові заходи;

- ініціювати питання про заборону та припинення діяльності політичних організацій інших організацій, коли їх діяльність спрямована на дискредитацію влади, зазіхання на незалежність України, підрив її безпеки, незаконне захоплення влади, пропаганду насильства, війни тощо;

- також встановлювати обмеження чи заборону вибір місця проживання чи проживання;

- регулювати діяльність постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг й інших виробників та постачальників інформаційних послуг, проведення пояснювальної роботи серед військ і населення;

- при порушенні правового режиму воєнного стану, здійснювати вилучення у підприємств та організацій чи окремих громадян електронне комунікаційне обладнання або інші технічні засоби зв'язку;

- забороняти торгівлю зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також забороняти торгівлю на весь термін дії військового стану чи на певний час алкогольними напоями та речовинами, створеними на спиртовій основі;

- встановлювати особливий режим у галузі виробництва та збуту лікарських засобів, котрі містять у своєму складі наркотичні засоби, психотропні речовини тощо;
- вилучати у підприємств та організацій навчальну й бойову техніку, та речовини з певними характеристиками (вибухові, радіоактивні тощо);
- забороняти громадянам, котрі знаходяться на військовому обліку змінювати місце проживання чи перебування без дозволу військового комісара;
- також встановлювати військово-квартирний обов'язок для фізичних і юридичних осіб з розміщення військовослужбовців;
- запроваджувати систему використання фонду захисних споруд цивільного захисту;
- здійснювати евакуацію населення, у випадку виникнення загрози його життю чи здоров'ю, а також матеріальних і культурних цінностей;
- запроваджувати при необхідності нормоване постачання населенню основних продовольчих і непродовольчих товарів;
- використовувати додаткові заходи стосовно зміцнення охорони державної таємниці;
- здійснювати обов'язкову евакуацію затриманих осіб, що перебувають під вартою до відповідних установ, котрі знаходяться в безпечній місцевості.

На територіях, де ведуться активні бойові дії, впровадження та реалізація заходів правового режиму воєнного стану прямо покладається на військове командування та військові адміністрації. В умовах дії воєнного стану місцеві органи самоврядування виконують провідну роль стосовно охорони та оборони місцевих територіальних громад.

Згідно Закону України «Про правовий режим воєнного стану», місцеві органи самоврядування і надалі реалізують свої повноваження, котрі були надані їм Конституцією України та іншими законами України. Місцеві органи самоврядування зобов'язані допомагати діям військовому командуванню та створеним військовим адміністраціям стосовно реалізації заходів, котрі потрібні для впровадження правового режиму воєнного стану на певній місцевості та забезпечення захисту населення [5].

Загальна структура безпеки та оборони держави досить складана та складається з великої кількості органів, служб та підрозділів. Вони формують основу національної безпеки та оборони.

Загальна структура безпеки та оборони держави представлена у таблиці із зазначенням основних повноважень цих суб'єктів державної політики національної безпеки [6; 7]:

Таблиця. Суб'єкти державної політики національної безпеки [6; 7]

Суб'єкт	Повноваження
1	2
Президент України	Здійснює загальне керівництво у сферах національної безпеки та оборони України
Верховна Рада України	Визначає засади внутрішньої та зовнішньої політики, основи національної безпеки, формує законодавчу базу в цій сфері, схвалює рішення з питань введення надзвичайного і воєнного стану, мобілізації, визначення загальної структури, чисельності, функцій Збройних Сил України та інших військових формувань
Кабінет Міністрів України	Забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, обороноздатності, національної безпеки України, громадського порядку і боротьби із злочинністю
РНБО України	Координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сферах національної безпеки і оборони; з урахуванням змін у геополітичній обстановці вносить Президенту України пропозиції щодо уточнення Стратегії національної безпеки України та Воєнної доктрини
Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади	Забезпечують виконання передбачених Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України завдань, здійснюють реалізацію концепцій, програм у сфері

	національної безпеки, підтримують у стані готовності до застосування сили та засоби забезпечення національної безпеки
Національний банк України	Визначає та проводить грошово-кредитну політику в інтересах національної безпеки України.
Суди загальної юрисдикції	Здійснюють судочинство у справах про злочини, що завдають шкоди національній безпеці України
Прокуратура України	Здійснює повноваження у сфері національної безпеки України відповідно до Конституції України та Закону України «Про прокуратуру України»;
Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування	Забезпечують вирішення питань у сфері національної безпеки, віднесених законодавством до їхньої компетенції
Збройні Сили України, Служба безпеки України та інші військові формування	Забезпечують оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності кордонів; протидіють зовнішнім загрозам воєнного характеру
Громадяни України, об'єднання громадян	Через участь у виборах, референдумах та через інші форми безпосередньої демократії, а також через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які вони обирають, реалізують національні інтереси, добровільно і в порядку виконання конституційних обов'язків здійснюють заходи, визначені законодавством України щодо забезпечення її національної безпеки; у законний спосіб і законними засобами захищають власні права та інтереси, а також власну безпеку.

Отже, чинне законодавство чітко окреслило коло суб'єктів забезпечення національної безпеки, їх повноваження та основні законодавчі акти, якими вони керуються.

Таким чином, можна зробити висновок, що військові адміністрації консолідують зусилля місцевих органів влади, спільно із державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами та організаціями, громадянами здійснюють заходи правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян.

Список використаних джерел та літератури

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 68/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення 08.02.2023).
2. Про правовий режим воєнного стану : Закону України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 08.02.2023).
3. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03.02.2015 № 141-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text> (дата звернення 08.02.2023).
4. Чепель О. Військові адміністрації та військово-цивільні адміністрації України: що в них спільного та відмінного в умовах воєнного стану // *Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування*: веб-сайт. URL: <https://law.chnu.edu.ua/viiskovi-administratsii-ta-viiskovo-tsyvilni-administratsii/> (дата звернення 08.02.2023).
5. Ярмистий М. Місцеві органи влади в умовах воєнного стану: повноваження та співпраця військових адміністрацій з органами місцевого самоврядування. URL: <http://bukvisnyk.cv.ua/misceve-samovryaduvannya/2059/> (дата звернення 08.02.2023).
6. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): підручник. Київ : НАДУ, 2012. 544 с.
- Горбулін В. П., Качинський А. Б. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки: монографія. Київ : НІСД, 2010. 288 с.